

Opera Liepājā – personības un likteņi

Raksts daļēji publicēts Liepājas Universitātes zinātnisko rakstu krājumā “Piemares ļaudis un likteņi 2019”

Operas pirmsākumi Liepājā saistās ar vācu kultūru, un arī pirmā profesionālā latviešu operdziedātāja Malvīne Vignere-Grīnberga (1871–1949) dzied Liepājas vācu teātra operas trupā. Pirmo operu latviešu valodā uzved 1912. gadā Liepājas Latviešu teātri – tā ir Mihaila Gļinkas opera “Dzīvība priekš cara” (Klints, A. Tā nebija lietaina diena. Rīga: Liesma, 1974, 42. lpp.). 1922. gadā ar Šarla Guno operu “Fausts” tiek atklāta Liepājas Opera ar solisti, kori, orķestri un baleta trupu. Ziedu laikos te dzied gandrīz visas latviešu mūzikas skatuves zvaigznes, viesojas ārvalstu mākslinieki, diriģē izcili diriģenti, strādā profesionāli režisori un dekoratori. Operas tradīcija Liepājā iznīkst padomju okupācijas laikā, un to atjaunot izdodas tikai kā retus, islaicīgus projektus.

OPERAS ZIEDU LAIKS

Muzikoloģe Zane Gailīte monogrāfijā “Laika sijātas skaņas. Liepāja” raksta: “Vēl 1921. gada sākumā secināts, ka operu pilnīga uzvešana – ar orķestri, kori un baletu – savienota ar pārāk lielām grūtībām un izdevumiem. Liepājā tā pagaidām pilnīgi neiespējama.”

Tomēr jau pirmajā operas sezonā, balansējot uz izdzīvošanas robežas, skatītāju vērtējumam nodoti seši jauniestudējumi, nospēlētas aptuveni 100 izrādes. Liepājas Latviešu dziedāšanas biedrības mūziķi, koris un solisti diriģenta Arvīda Pārupa vadībā jau pirmajās sezonās iestudē populāras Verdi, Guno, Čaikovska, Rosīni un Bizē operas.

1922.–1923. gadā operā dzied toreiz vēl konservatorijas students Mariss Vētra. Atmiņu stāstā “Rīga toreiz...” viņš raksta: “Liepājā bija labi – jūra, vēji un darbs. Bija stingri jāstrādā, lai iesācēji mākslā radītu operu. .. Liepājas teātri bija piedzīvojuši aktieri – Otilija Muceniece no Rīgas Jaunā teātra un Apollo, Visvaldis Silenieks ar

Pēterburgas skolu un Jānis Šāberts ar teātra piedzīvojumiem pie Tautmiļa-Bērziņa, Kārļa Brīvnieka un Dubura. Vecie aktieri daudz palīdzēja. Tie mācīja ne tikai grimēt, kustēties, bet arī padomāt par skatuvi un tēliem. .. Liepājā pazuda blikšķis ap jūsmu. Jūsma neizzuda, bet blikšķa vietā iestājās kritiska analīze.”

Operai regulāri trūkst resursu un finansējuma, tomēr par spīti tam tur dzied daudzi tā laika un arī vēlāk Rīgā un pat Eiropā pazīstami operdziedoņi, tostarp Arturs Priednieks-Kavara (1901–1979), Mariss Vētra (1901–1965), Aleksandrs Viļumanis seniors (1910–1980), Arnolds Skara (1907–1987), Edgars Zveja (1924–1986), Miķelis Fišers (1915–1984), Erna Kukaine-Latiševa (1909–1977) un daudzi citi.

Nereti Liepāja ir veiksmīgas skatuves karjeras starta laukums. Viens no iemesliem tam, ka Liepāja kļūst par operdziedātāju kadru kalvi, iespējams, ir fakts, ka Liepājas Tautas konservatorijā par vokālo pedagogu līdz 1931. gadam strādā

Liepājas Operas kolektīvs ar diriģentu Pāvulu Jurjānu pēc Verdi operas “Traviata” izrādes (1925)

itāļu dziedātājs, profesors, Frančesko Losako (*Losacco*), kurš Liepājā ieradies no Petrogradas. 30. gadu sākumā ekonomiskās krīzes iespaidā Liepājas Opera publiskas pievilināšanai sāk iestudēt operetes, to dara arī Jaunais teātris, tāpēc sacensība starp trupām provocē konfliktus, vairāki operas solisti pāriet darbā uz Jauno teātri. (Akmentiņš, Zigurds. Liepājas skatuves mākslas likloči. I daļa (1757–1944). Liepājas Centrālās Zinātniskās bibliotēkas krājums, 76. lpp.) Rezultātā 1934. gada decembrī abus teātrus apvieno, pārdēvējot par Liepājas pilsētas drāmu un operu, un nodod pilsētas domes pārziņā.

1935. gadā kā atklāšanas izrāde tiek iestudēts Vāgnera "Loengrīns" diriģenta un komponista Otto Karla (1886–1944) vadībā. Brabantes Elzu dzied vēlākā Nacionālās operas soliste un vokālā pedagoģe Vilma Briede (1904–1990), Loengrīnu – Jānis Gulbis (1895–1983).

30. gados repertuārā ir daudz diriģenta un komponista Otto Karla diriģētu operu: Verdi "Traviata", "Rigoletto", "Trubadūrs" un "Aīda", Čaikovska "Jevgeņijs Ņegins" un "Piķa dāma", Rosīni "Sevilijas bārdzinišs", Guno "Fausts", Bizē "Karmena".

1939. gada 16. novembrī notiek O. Karla komponētās dziesmu spēles "Meldermeitiņa" pirmizrāde. Otto Karls strādājis arī Liepājas filharmonijā un komponējis divas svītas orķestrim, divas uvertīras, divas polonēzes, veidojis latviešu tautasdziesmu apdāres. (Liepānieku biogrāfiskā vārdnīca. Sast. Viljards Tooms. Liepāja: B-ba "Optimistu pulks", 2012, 150. lpp.)

No 1938. gada līdz 1941. gadam teātrī vairākas operas izrādes diriģē ebreju diriģents no Vīnes Valters Hāns (*Hahn*) – Verdi "Traviatu" un "Rigoletto", Pučīni "Tosku" un "Bohēmu". Diemžēl Hānu 1941. gadā nošauj netālu no mājām.

Viens no izcilākajiem Liepājas Operas solistiem 30. gados un visā latviešu operas vēsturē ir Artūrs Priednieks-Kavara (Artūrs Vilhelms Priednieks), kuram bijusi spoža karjera ārpus Latvijas. 30. gados populārā tenora foto bieži vien rotā žurnālu un laikrakstu lappuses, viņa priekšnesumi skan radioviļņos. Pie pirmās galvenās lomas Artūrs Priednieks ticis Liepājas Operā 1926. gadā, kad aizvietojis saslimušu kolēģi, ieļecot grāfa Rikardo lomā Verdi operā "Masku balle". Pēc tam dziedātājs devies paaugstināt meistarību uz Berlīni, kur arī ticis pie sava skatuves vārda Kavara. Vāciski grūti izrunājamo Priednieku aicinājusi nomainīt Berlīnes Mākslas aģentūra. Liepājas Operā gan par šo pseidonīmu esot jokots: Mariss dzied kā vētra, bet Priednieks – kā var (no intervijas ar Aiju Engelmani 2018. gada 4. janvārī, atšifrējums glabājas autores privātajā arhīvā).

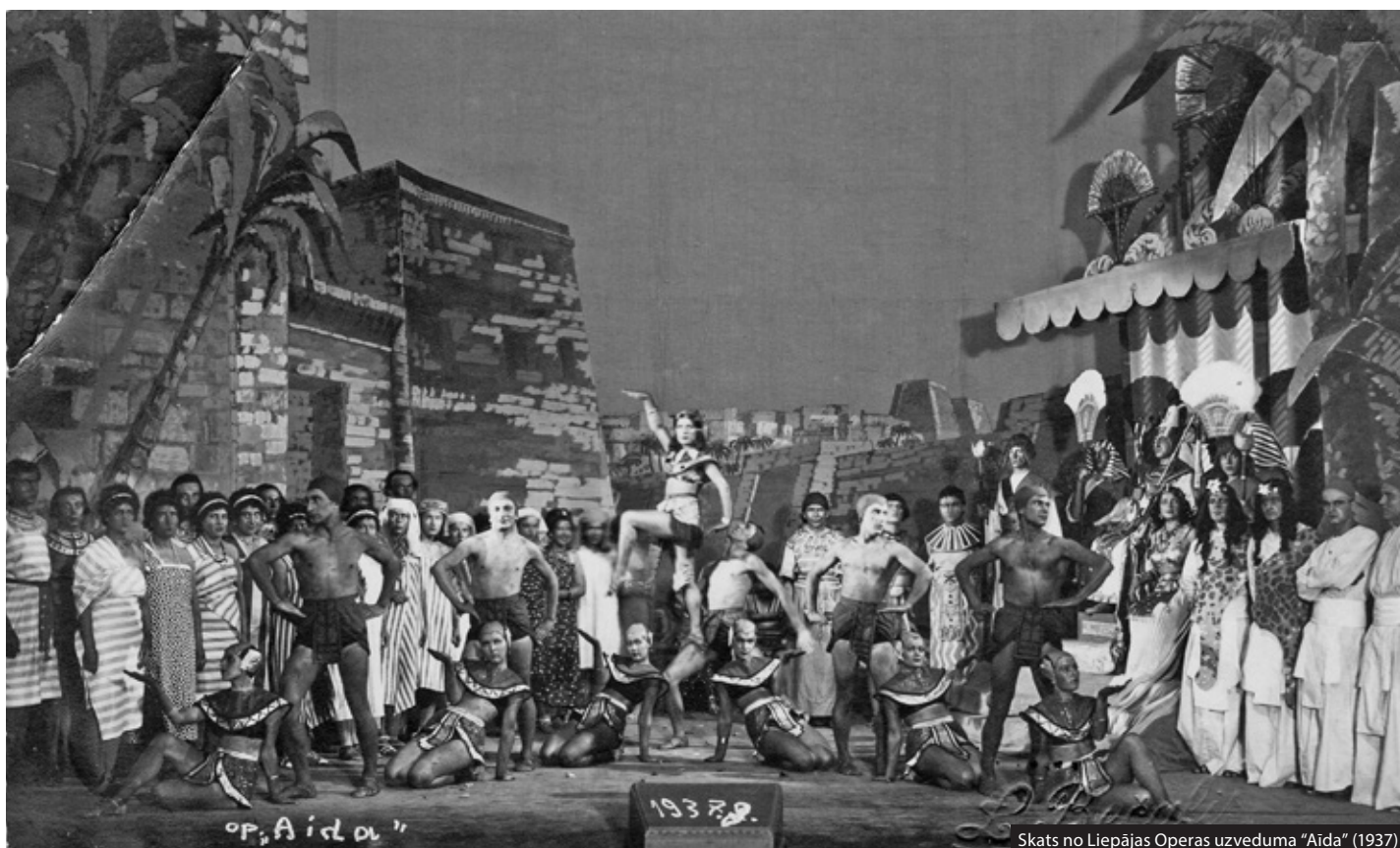
1935. gadā Vīnē Artūrs Priednieks-Kavara dzied franču virsnieka lomu operetē "Džaina – meitene no Saigonas" un saņem labas atsauksmes Vīnes laikrakstos, kas paver ceļu uz panākumiem Berlīnes un Vīnes operā, viņš uzstājas arī Šveicē, Itālijā, Somijā un pat Argentīnā. Tomēr Priednieka-Kavaras vārds 30. gados regulāri ir arī Liepājas Operas iestudējumu programmiņās, un tenora lomās viņš dublējas

ar Vētru un Alfrēdu Tiltiņu (1904–1992). *Bellacord* platēs ierakstītas dziesmas un vairākas operu ārijas Priednieka izpildījumā. 1944. gadā Priednieku ģimene, līdzīgi kā daudzi mākslinieki, mūziķi un komponisti, devās prom no Latvijas.

Pēc padomju okupācijas 1941. gadā teātra muzikālā trupa tiek reformēta par Rīgas Operas filiāli. Pēc vācu okupācijas teātra drāmas un operas trupas atkal tiek apvienotas, un sākas muzikālo izrāžu uzplaukums Liepājā, jo vācu armijas karavīri brīvajā laikā burtiski laužas uz izrādēm. 1942. gadā tiek izrādīta Vāgnera opera "Klīstošais holandiecis", diriģents ir Arnolds Lapiņš (1905–1982) – pirmais latviešu diriģents, kurš pabeidzis pilnu akadēmisko mūzikas kursu ārzemēs – Vīnes Mūzikas akadēmijā (Arnolds Lapiņš, diriģents [skatīts 2018. gada 7. augustā]; pieejams: <http://www.lcb.lv/dziesmotalatgale/>).

1941. gadā Liepājas Operas korī tiek uzņemts Nicas zvejnieka dēls Miķelis Fišers, kuram drīz vien uztic galvenās baritona lomas: Žoržu Žermonu "Traviatā", Eskamiljo "Karmenā", Skarpiju "Toskā", Dēmonu, titullomu "Jevgeņijā Ņeginā", kņazu Jeļeckī "Piķa dāmā" u. c.

No 1943. gada pie diriģenta pulsts atkal ir Otto Karls, bet pēc viņa nāves 1944. gadā diriģenta zizlis nonāk Rīgas Radiofona orķestra diriģenta Bruno Skultes (1905–1976) rokās. Kopā ar režisoru Žani Kopštālu 1944. gada maijā viņš sāk darbu pie Mocarta operas "Bēgšana no serāla". Skatuves gleznotājs un kostīmu mākslinieks ir Ēvalds Dajevskis, pašā Selimu dzied

Skats no Liepājas Operas uzveduma "Aīda" (1937)

Skats no baleta "Raimonda" (1944)

Pauls Zālītis (1902–1957), bet Pedriljo lomā ir Liepājas Operas solists un vēlākais muzikālo izrāžu režisors Mārtiņš Blūms (1904–1979). Pirmizrāde notiek 1944. gada 30. jūnijā, taču iestudējums piedzīvo tikai 12 izrādes, jo frontes tuvošanās liek pieņemt lēmumu par Liepājas Operas un drāmas teātra slēgšanu.

1945. gada 10. maijā teātris atsāk darbību kā Liepājas Muzikāli dramatisks teātris. 1945. gadā režisors Žanis Kopštāls un diriģents Bruno Skulte skatītāju vērtējumam atdod kārtējo Bizē "Karmenas" iestudējumu. 1947. gadā Čaikovska operā "Jevgeņijs Oņegins" titullomā viesojas Aleksandrs Viļumanis, 1948. gadā tiek dziedāta Pučīni opera *Madama Butterfly*, kur titullomā viesojas Erna Kukaine-Latiševa. Taču muzikālā trupa kara gados ir stipri paputējusi gan represiju, gan emigrācijas dēļ, turklāt vairāki solisti pamazām aiziet uz Rīgu, arī Miķelis Fišers, kurš 1948. gadā sāk spožu karjeru Nacionālajā operā, kur pārsteidzošā kārtā no baritona pārkvalificējas par varoņtenoru.

1950. gadā LPSR Kultūras ministrija pieņem lēmumu muzikālo trupu Liepājā likvidēt. Diriģents Valdis Vikmanis (1915–2011), kurš pēckara gados Liepājas Operas orķestrī spēlēja trompeti, atzinis, ka publika labprāt apmeklēja operu vēl Otrā pasaules kara gados, taču pēc kara situācija mainījusies. Maestro to saistīja ar to, ka latviešu inteligences lielākā daļa bija vai nu izsūtīta, vai emigrējusi, turklāt Liepājā sākās pārkrievošanas politika, kas mainīja gan nacionālo, gan sociālo iedzīvotāju struktūru (Vikmanis, Valdis. Atmiņas. Videoieraksta

autors Verners Bokums. Liepājas digitālā kultūras krātuve "Pūra lāde").

Zane Gailīte secina: "Visumā Liepājas Operas liktenis un pastāvēšana apmēram 30 gadus ir patiešām apbrīnojams un īpatnējs fenomens: cīnoties ar vēl negatīviem iesācējiem solistiem, orķestrantiem, kordziedātājiem, baletdejojotājiem un citām mākslinieciskajām problēmām, kam, protams, pievienojas finanšu krīze ..., opera grib un tai nākas pastāvēt pārliecināti fanātiskas, atdevīgas publikas, liepājnieku mīlestības dēļ."

ĪSLAICĪGI ATKUŠŅI TOTALITĀRISMĀ

Muzikālo trupu atjauno 1957. gada oktobrī (raksts "Liepājā atkal muzikāls teātris" nedēļraksta "Literatūra un Māksla" 1957. gada 26. oktobra laidienā) un tā pastāv līdz 1962. gada decembrim, kad ar Ministru padomes lēmumu to likvidē jau otro reizi padomju okupācijas laikā. Četrarpus sezonu laikā tiek radīti vairāki operu iestudējumi, kuros netrūkst spilgtu personību un jaunatklātu talantu.

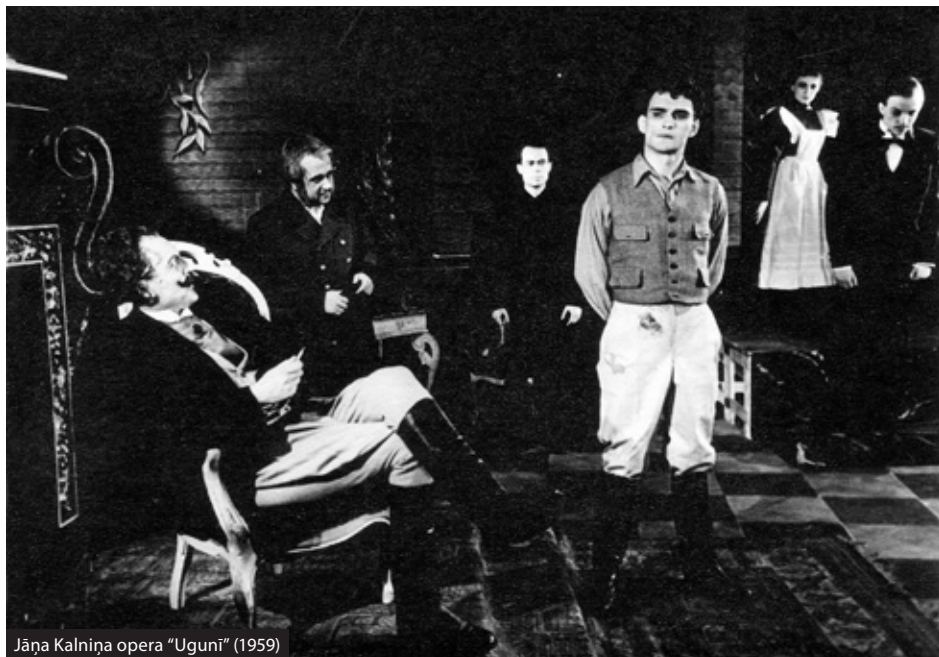
Viņu likteņi pēc minētā MP lēmuma par likvidāciju izvērsās ļoti dažādi. Citam Liepājas Operas iestudējumi bijis labs starts tālākai karjerai, citam – salauzta dzīve, iespējams, gaišākais posms. Bet vēl citiem – interesants piedzīvojums, kas bagātinājis viņu dvēseli.

Pirmais operas iestudējums atjaunotajā muzikālajā trupā ir Verdi opera "Rigoletto", kas piedzīvo pirmizrādi 1957. gada 24. jūlijā. To diriģē Kārlis Bunka (1890–1979), reži-

sors ir vēlāk pazīstamais kinorežisors Imants Krenbergs, dekorācijas zīmē teātra galvenais mākslinieks Albīns Dzenis, kormeistars ir Ādolfs Reinbergs. Rigoletto lomā – Liepājas mūzikas skolas pedagogs Imants Vanags, Džilda ir Ksenija Zelmene (1916–2008), grāfienes Čepriņo lomā tobrīd uzlecošā estrādes zvaigzne Valentīna Butāne (1929–2012).

Operas iestudējums Liepājā ir arī režisora Oļģerta Krodera (1921–2012) debija profesionālā teātrī. 1959. gadā viņš ierodas Liepājā, kur pēc Imanta Krenberga aiziešanas uz Rīgu atbrīvojušies režisora vieta. Gandrīz neticami, ka iesācējam režisoram atļauj iestudēt Jāņa Kalniņa operu "Uguni". Tas nebūt nav ikdienišķs notikums padomju teātrī, ņemot vērā, ka komponists kopš 1948. gada dzīvo emigrācijā Kanādā. Šis ir pirmais trimdas autora iestudējums Padomju Latvijā. Tomēr arī Latvijā sācies tā sauktais atkusnis, kura laikā atļauto lugu un autoru saraksti kļuva plašāki nekā līdz tam. 1955. gada martā izdevumā "Padomju Mūzika" (*Советская музыка*) parādās Jēkaba Vītoliņa raksts, kur cita starpā teikts, ka Kultūras ministrija atzinusi divu trimdas autoru operu vērtību, tā ir Jāņa Medīna "Uguns un nakts" un Jāņa Kalniņa "Uguni" ("Vai Rīgā uzvedis trimdinieku darbus?", "Laiks" 1955. gada 30. martā).

Kroderam pašam neesot klāt, 1959. gada pirmajā mākslinieciskās padomes sēdē tiek sadalītas lomas šim iestudējumam. Tomēr režisors pēc tam pieprasa gan aktieru, gan dekoratora nomaīņu, teātra galvenā mākslinieka Albīna Dzeņa vietā pieprasot apstiprināt jauno mākslinieku Daili Rožlapu,

Jāņa Kalniņa opera "Ugunī" (1959)

kuram šis iestudējums izvērtās par veiksmīgu debiju.

Kritika viņu pamana un atzīmē: "Dekorācijas nav veidotas ar vienkāršu fona nozīmi, bet tajās ir stingrs atbalsts darbības risinājumam." (Diānas Albinas raksts "Jauno mākslinieku – liepājnieku – viesizrāde" nedēļraksta "Literatūra un Māksla" 1959. gada 20. jūnija laidienā).

Liepājā Rožlapa strādā līdz 1961. gadam, pēc tam desmit gadus ir Jaunatnes teātra galvenais mākslinieks, no 1971. gada – Rīgas kinostudijas galvenais mākslinieks. Daudz gleznojis, veidojis scenogrāfijas teātra izrādēm Liepājā, Valmierā, Rīgā, Kauņā, Šauļos un Paņevēžā.

Pie Edgara lomas pēc Krodera pieprasījuma tiek Edgars Čapkovskis (viņa dzimšanas dati nav zināmi – aut. piez.), savukārt padomes ieteiktais Askolds Alviks, vēlākais Rīgas Operetes teātra direktors, dabū spēlēt Alderu.

Pavāra lomā ir korists, vēlāk pazīstamais dzejnieks Olafs Gūtmanis. Savās atmiņās "No klaidoņa par svētceļnieku" (Liepāja, 2005, 247.–248. lpp.) viņš raksta: "Operai vajadzēja varoņtenoru. Un tāds atradās. No pašu koristiem – Edgars Čapkovskis. Un jau pirmajā lomā sasniedza slavas zenītu – kritiķi viņu slavēja vienā mutē. Edžis, kā mēs viņu saucām, bija viens no četriem skanīgi dziedošiem brāļiem Čapkovskiem. Viņš bija kā radīts Edgara lomai. .. Ar kādu būtnes daļu Edžis jau dzīvē bija Edgars. Viņam bija jānospēlē pašam sevi. Bet ar balsi viņš darija brīnumus."

Savukārt par savu debiju Olafam Gūtmanim ir komiskas atmiņas: "… priekš-karam atveroties, tieši Pavāram bija jāuzsāk dziedāt šī opera ar izbrīnas pilnu izsaucieniem uz diezgan augstas nots: Ū – ja! .. Kāds krievu tautības klausītājs izrādes sākumu komentēja šādi: pavārs krieviski nolamājās un sākās opera. Biju mācīts dziedāt uz elpas

staba, un, kad elpa laužās aizgūtnēm, skaņai radās krieva saklausītā h pieskaņa."

Sutkas lomu dabū dzejnieka Olafa Gūtmaņa draugs un operas kora biedrs Raimonds Gulbis, kuram tas izrādās labs starts solista karjerai. Par izrāžu vadītāju Liepājas teātrī tobrīd strādā dzejnieks Jānis Peters, pie diriģenta pulsts – Kārlis Bunka. Arī viena no Kristīnes lomas atveidotājām Dagmāra Kupce ne reizi nav uzstājusies operā, savukārt viņas dubliere Valentīna Butāne ir jau pazīstama estrādes soliste. Kroders savās piezīmēs raksta: "Butāne – no estrādes: tiešā saskare ar publiku. Jāpanāk "publiskā vientulība" (Rakstniecības un mūzikas muzejs, rokrakstu kolekcija "Oļģerts Kroders". RTMM 263744; O. Krod. R1/1)

Režisors rūpīgi strādā, lai jaunie cilvēki bez aktiera pieredzes spētu tikt ar lomu galā. Muzikālajai trupai viņš organizē lekciju ciklu par izcilā krievu režisora un teātra teorētiķa Konstantīna Staņislavska mācību. Ikkatram tēlam Kroders formulējis gan virsuzdevumu, gan caurviju darbību, tostarp par Edgara tēlu ir pierakstītas vairākas lapas. Iestudējuma kompozīcija veidota matemātiskā precizitātē, norādot katrā cēlienā galveno notikumu, lūzuma punktu, epizodes noskaņu. Pierakstos fiksēta arī operas režijas specifika, piemēram: "Operas aktieris raksturo tik galveno un izcilo, tas nebrīvēs par drāmas aktieri, jo viņu saista dziedājums un orķestris. Sikumi operā pazūd, bet bez tiem tēli nav isti dzīvi. Opera jo sevišķi nav dzīva, bet tās stilizējums un tipizējums." (turpat)

1959. gada 21. maijā veiksmīgi notiek operas "Ugunī" pirmizrāde, un 16. jūnijā tā tiek rādīta Rīgā. Kritika ir labvēlīga gan režisoram, gan jaunajam dekoratoram, gan skatuves ugunskrīstības izturējušajiem izpildītājiem. Kritiskas piezīmes ir tikai par orķestra skanējumu.

Muzikologs Oļģerts Grāvītis raksta: "… spītējot daudzu uzveduma dalībniekuniecīgai pieredzei, nebaidoties strādāt ar laudīm, no kuriem ne viens vien pirmo reizi staigā pa skatuves dēļiem, apdāvinātais režisors Oļģerts Kroders radījis patiešām jauneklīgu operas uzvedumu."

Žurnāla "Māksla" 1959. gada otrajā laidienā rakstā "Jauno teātru jauneklīgie meklējumi" Grāvītis uzteic arī solistus: "… Kaut arī dažbrīd kā dziedājumā, tā pašā skatuviskā tēlā Edgars Čapkovskis ir vienpusīgs, stūrainis, tomēr viņa priekšnesums nevar nesaviļņot. No tā dveš Blaumaņa radītajam varonim raksturīgais neapvaldīto jūtu straujums, nemākslotība, vīrišķīgs spēks – īpašības, kas daudzējādā ziņā palīdz jaunā mākslinieka partneri Valentīnai Butānei zīmēt savas Kristīnes simpātisko portretu. Valentīnas Butānes personā republikas mūzikas draugi jau pazīst dziedoni ar labām balsis un muzikālajām dotībām, taču dramatiskajā plāksnē apdāvinātā māksliniece sevi tik spīdoši laikam raksturo pirmo reizi. Ar īstu temperamentu, dziļi izjusti lappusi pēc lappuses klausītāju priekšā atklājas Kristīnes muzikāli savīņojošā vokālā partija. Tas ir liels ieguvums Valentīnas Butānes tālākajā profesionālajā attīstībā."

Arī citi kritiķi uzteic jaunus solistus, uzsverot Čapkovska lielisko balsis materiālu un "skatuvisko nervu" (Diānas Albinas recenzija). Pozitīvās atsauksmes jaunajiem solistiem paver ceļu uz tālāku karjeru. Valentīnas Butānes dublante Kristīnes lomā Dagmāra Kupce 1960. gadā tiek pie Džildas lomas operas "Rigoletto" atjaunojumā, kur titullomā viesojas arī Pēteris Grāvelis. Hercoga loma tiek Askoldam Alvikam.

Edgars Čapkovskis 1960. gadā spoži nodzied arī Minhauzenu Jāņa Ķeipiņa operā pēc Mārtiņa Ziverta lugas "Minhauzena precības" (Mārtiņa Blūma režija). "Literatūras un Mākslas" 1961. gada 24. jūnija laidienā publicētās recenzijas autore Lauma Reinholde atzīst: "Tenoram Čapkovskim skaista, dabas nostādīta, izlīdzināta balsis .."

1961. gada februārī pirmizrādi piedzīvo Pučīni "Toska", kur Kavaradosi lomā Edgars Čapkovskis dublējas ar Raimonu Gulbi (vienā izrādē šajā lomā viesojas arī Miķelis Fišers), bet titullomā pēc 11 gadu pārtraukuma Liepājas teātrī atgriezies Erna Kukaine-Latiševa, kura ar šo lomu atvadās no skatuves.

Savukārt Andželoti lomu "Toskā" dziedāja Zigurds Niedra – izcils bass, kura karjeru stipri ierobežoja fakts, ka viņa tēvs, arī operas solists, Jānis Niedra, bija emigrējis uz ASV. Priestera lomā ir Olafs Gūtmanis, Skarpija – Imants Vanags, Spoleta – Kārlis Kiršteins.

Tā pašā gada septembrī skatītāju vērtējumam nodod Krodera iestudēto Pētera Čaikovska "Piķa dāmu", kur Hermana lomā atkal dublējas Edgars Čapkovskis un

Raimonds Gulbis. Narumova lomu dzied Olafs Gūtmanis.

Teātra ikdienas neatņemama sastāvdaļa tolaik diemžēl ir bohēma slīktākajā nozīmē – alkohols. Lielu daļu no teātra arhīva dokumentiem aizņem tā saukto biedru tiesu protokoli, kuros izskata disciplināros pārkāpumus. Piemēram, 1960. gada 7. decembrī biedru tiesa skata Edgara Čapkovska personīgo lietu. Viņam tiek pārņemti kavējumi pirms viesizrāžu izbraukumiem, kad steigā jāmeklē dublants. Arī jau iepriekš minētajās lekcijās par Staņislavska mācību Edgars Čapkovskis uz vienu lekciju nav ieradies, bet otras laikā viņš atrodas bezalgas atvaļinājumā, un tas ir sods par alkohola lietošanu izrāžu laikā. Kroders gan iestājas par Čapkovska apžēlošanu, uzsvērot, ka tik slīkti sadzīves apstākļi kā jaunajam talantīgajam solistam nav nevienam citam teātrī. Turklāt kolektīvs no sākta gala neko nav darījis, lai mūžīgā dzeršana teātrī tiktu ierobežota.

1962. gada novembrī Edgars Čapkovskis dzied Hercoga lomu atjaunotajā "Rigoletto" iestudējumā, ko diriģē Centis Kriķis. Taču jau 20. decembrī ar LPSR MP lēmumu muzikālo ansambli likvidē, teātri pārdēvē par Valsts Liepājas teātri. Lai arī joprojām tiek iestudētas žanriski vieglākas muzikālās izrādes un dziedātājiem ir iespēja piedalīties izrādēs sabiedriskā kora sastāvā, Edgara Čapkovska vārds lomu sarakstos vairs neparādās. Pēc radnieku atmiņām – viņa talants pamazām tika noslicināts alkoholā un savu dzīvi viņš beidza kādā Nicas novada lauku saimniecībā kā palīgstrādnieks bez pases un personas koda.

Muzikālās trupas slēgšana bija iemesls arī vairāku talantīgu personību aiziešanai no Liepājas.

Iemesli trupas slēgšanai, visticamāk, ir divi, un neviens no tiem nav saistīts ar māksliniecisku nevarību. Pirmkārt, tie ir finansiāli spiedīgie apstākļi teātrī, un tas liek galvenajam režisoram Nikolajam Mūrniekam partijas komitejas sapulcē uzstāt, ka "opera jālikvidē, jo trūkst kadru". (no Sarmītes Pujēnas un Indras Imbovicas grāmatas "Valdis Vikmanis. Sava mūža diriģents", Rīga, Latvijas Rakstnieku savienība, 2010, 59. lpp.)

Otrs iemesls, ko minējis maestro Valdis Vikmanis, – muzikālajai trupai trūka spēcīga līdera: "Un kur tādu personību atrast, ko likt režisoram Nikolajam Mūrniekam pretī?" (turpat)

Kroders norādījis arī uz problēmām, ar ko 50. un 60. gadu mijā jāsaskaras provinces teātrim. Tie ir nemitīgie viesizrāžu izbraukumi vecos autobusus, netīrās, aukstās izrāžu telpās lauku kultūras namos un smagi mākslinieku sadzīves apstākļi Liepājā.

"Literatūras un Mākslas" 1961. gada 16. septembra laidiena rakstā "Par to, kas vēl kavē" Oļģerts Kroders saka: "Līdzko, arī perifērijas teātrī darbodamies, viņš sajūtis

savu dzīvi esam pilnvērtīgu, mainīsies "mistiskais" Rīgas pievilkšanas spēks."

Tobrīd provinces teātrus nelutina ar inscenējumu materiāliem, ir novecojis tehniko ceļu aprīkojums, trūkst darbaroku.

"Pēc muzikālās trupas atjaunošanas darba apjoms tehniskajos cehos palielinājies par 40 procentiem, bet cilvēku skaits un mehanizācija vienmēr tā pati," raksta Kroders.

Vislielākos pārmetumus režisors veltī kritiķiem par nevērību pret teātriem, kas darbojas ārpus Rīgas: "Pārāk bieži neievērotas, neiztirzātas un tāpēc arī neizprastas paliek gan perifērijas skatuves mākslinieku kļūdas, gan sasniegumi."

CERĪBA ATDZIMST

Pēc muzikālās trupas slēgšanas Liepājā top vēl daži operas uzvedumi, piemēram, Andreja Miglas iestudētā Rahmanīnova opera "Aļeko" (1967), teātra un mūzikas vidusskolas kopprojekts – Pučīni opera *Madama Butterfly* (1973), Imanta Kalniņa rokopera "Ei, jūs tur!" (1977).

Nopietnākais mēģinājums apvienot Liepājas teātra, Liepājas Simfoniskā orķestra un Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijas potenciālu ir 1994. gadā, kad LSO vada diriģents Imants Resnis. Kārļa Marijas fon Vēbera operas "Burvju strēlnieks" režisors ir Herberts Laukšteins, operas klases režisors – docents Pēteris Grāvelis, kustību režisore Tamāra Ēķe, scenogrāfs – Liepājas Universitātes profesors Aldis Kļaviņš. Lomās ir Mūzikas akadēmijas studenti: Juris Ādamsons, Edijs Everss, Nauris Puntulis, Romāns Poļisadovs, Ansis Sauka, Dita Kalniņa, no Liepājas aktieriem dziedāja Gunārs Borgs, Anda Albuže, Dace Liepa, Zigrīda Rūtiņa un Leonids Locenieks.

1996. gadā Arnolda Liniņa režijā un diriģenta Andreja Jansona vadībā sadarbībā ar Liepājas Simfonisko orķestri, mūzikas koledžas un Pedagoģiskās augstskolas studentiem iestudētas Džankarlo Menoti viencēliena operas "Medijs" un "Amāls un nakts viesi". Iestudējums top ar ASV Informācijas dienesta un Klivlendā dzīvojošā mecenāta Torilda Barbīna atbalstu.

Operas "Medijs" galvenā loma Flora tiek aktrisei Ilgai Martinsonē, kura (Liepājai tik tradicionāli) vokālo mākslu ieguvusi faktiski pašmācības ceļā, izmantojot teātra dotās iespējas trenēt balsi un pilnveidoties pie vokālās pedagoģes Vilmas Briedes. Turklāt šī opera sarakstīta īsti mūsdienīgā mūzikas valodā, ar sarežģītu vokālo dziedājumu, pēkšņiem kontrastiem, kur darbība notiek mistiskos, noslēpumainos un nežēlīgos apstākļos. Kritika toreiz, 1996. gada janvārī, Martinsones sniegumu novērtē kā lielisku – aktrise, liekot lietā savu muzikalitāti un skatuves izjūtu, esot meistarīgi modulējusi balsi no čuksta līdz kliegšanai, faktiski uz saviem pleciem iznesot visu operas iestudējumu. (Indra Imbovica

rakstā "Neiespējamais ir iespējams, ja grib", "Kurzemes Vārds" 1998. gada 29. oktobrī)

Vēl reizi, turklāt spoži, Imants Resnis liek Liepājā atdzimt operai 2006. gadā, kopā ar Juri Strengu kā režisoru iestudējot Mocarta operu "Bēgšana no serāla" ar dziedātāju Ingridu Kaizerfeldi Konstances lomā un lietuviešu dziedātāju Edgaru Montvidu Belmontes lomā. Pašā Selimu atveido Juris Bartkevičs, izrādē piedalās arī austriešu tenors Daniels Prohaska (Pedriljo) un bass Romans Poļisadovs (Osmins). Krāšņajā uzvedumā darbojas Liepājas ceļojošais leļļu teātris "Maska" un Liepājas 12. vidusskolas teātra pulciņa "Balagančiks" dalībnieki, kā arī Latvijas Nacionālās operas kora grupa. Iestudējums saņem Lielo mūzikas balvu.

Ar Kultūras ministrijas atbalstu Latvijas valsts simtgades programmas ietvaros top jauna latviešu oriģinālopera "Sūitu sāga", kuras autors ir Rihards Dubra. Operas pirmuzvedumi notiek 2019. gada 8. un 9. novembrī Liepājas koncertzālē "Lielais dzintars".

2022. gada rudens sola skatītājiem vēl vienu operas projektu – Hektora Berlioza dramatiskās leģendas "Fausta pazudināšana" iestudējumu ar Imanta Rešņa atgriešanos pie diriģenta pulsts Liepājā.

Opera kā pastāvīgs žanrs Liepājā padomju okupācijas laikā nav spējusi izdzīvot galvenokārt divu iemeslu dēļ – teātra finansiāli spiedīgā situācija vairākkārt liek sašaurināt darbību un ilgtermiņā trūkst spēcīgas personības, kas saliedētu solistus, kori un orķestri, kā arī panāktu valsts atbalstu muzikālās trupas attīstībai. Pēc valstiskās neatkarības atjaunošanas joprojām aktuāls ir finansiālais aspekts, tomēr koncertzāles "Lielais dzintars" potenciāls, saglabātās muzikālās un vokālās mākslas tradīcijas ļauj cerēt uz operas žanra ja ne pastāvīgu, tad regulāru vietu Liepājas kultūras piedāvājumā. ●